

2. Мельник В. Юридичний статус Ватикану: від Римської проблеми до Латеранської угоди. *Католицький оглядач*. URL: <https://catholicnews.org.ua/acolumn/yuridichniy-status-vatikanu-vid-rimskoyi-problemi-do-lateranskoyi-ugodi-0/> (дата звернення: 26.11.2025).

3. Отрош М. Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку. Одеса: Фенікс, 2017. 596 с.

4. Coppa F. J. *Controversial Concordats: The Vatican's Relations with Napoleon, Mussolini, and Hitler*. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 1999. 248 p.

5. Inter Sanctam Sedem et Italiae Regnum conventiones initae die 11 Februarii 1929. *The Holy See*. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/archivio/documents/rc_seg-st_19290211_patti-lateranensi_it.html (дата звернення: 26.11.2025).

6. Kertzer D. I. *The Pope and Mussolini: The Secret History of Pius XI and the Rise of Fascism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2014. 592 p.

Цимбал Іван

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ФЕНОМЕН «КОНСТРУКТИВНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ» В ТЕКСТІ УГОДИ СТРАСНОЇ П'ЯТНИЦІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Ключові слова: Конструктивна невизначеність, дипломатія, Угода Страсної П'ятниці (Белфастська Угода), Північна Ірландія.

Keywords: Constructive Ambiguity, diplomacy, Good Friday Agreement (Belfast Agreement), Northern Ireland.

Сучасна архітектура міжнародної безпеки перебуває в стані глибокої кризи, яка була зумовлена руйнуванням основоположних принципів міжнародного права та неефективністю наявних механізмів мирного врегулювання конфліктів. В умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України українська дипломатія постала перед питанням: як досягти стійкого миру з ворогом, який заперечує саме право Української держави на існування. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз історичних прецедентів мирного врегулювання, зокрема Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., яка поклала край тридцятирічному кровопролиттю в Північній Ірландії. Ключовим елементом цієї угоди, який привертає увагу дослідників конфліктології та міжнародного права, є феномен «конструктивної невизначеності». Попри різну природу конфліктів, партнери намагаються адаптувати модель «дипломатичної гнучкості» з Белфастської Угоди до українських реалій. Досвід «формули Штайнмаєра» та переговорів у Стамбулі 2022 р. свідчить: Києву нав'язують «конструктивну невизначеність», ігноруючи екзистенційну загрозу з боку РФ.

У теорії міжнародних відносин термін «конструктивна невизначеність» визначається як політичний прийом, що використовується для досягнення згоди

щодо суперечливого тексту, коли сторони не можуть дійти консенсусу по суті питання [4, с. 1356]. Сутність методу полягає у винесенні за дужки або розмиванні тих аспектів конфлікту, які є діаметрально протилежними, з метою створення простору для співпраці в менш чутливих сферах. Дослідник Ноель Андерсон пропонує розглядати цей феномен як інструмент, що дає змогу сторонам «погодитися не погоджуватися», зберігаючи водночас можливість інтерпретувати текст угоди як власну перемогу перед внутрішніми аудиторіями [3, с. 58]. Це створює умови, за яких паралельні наративи законності інтересів сторін можуть співіснувати доти, доки не виникне необхідність фактичної імплементації суперечливих положень.

«Мова» мирної угоди ніколи не є нейтральною. У випадку Угоди Страсної п'ятниці кожне слово було результатом виснажливих переговорів. Секретар у справах Північної Ірландії Мо Моулам відверто визнавала, що угода була «навмисно розроблена так, щоб бути відкритою для багатьох інтерпретацій» [5, с. 8]. Яскравим прикладом таких інтерпретацій є розділ про конституційне питання, де сторони визнають «легітимність будь-якого вибору, вільно зробленого більшістю жителів Північної Ірландії», проте сам механізм реалізації цього вибору описаний через складну систему умов, що дає можливість кожній стороні трактувати поняття «згоди» на свою користь [8, с. 6]. Такий підхід сприяв уникненню прямої конфронтації між наративом юніоністів щодо непорушності союзу з Британією та прагненням ірландських націоналістів до об'єднання з Ірландією. Як зазначають дослідники, хід переговорів та рівновага інтересів у тексті угоди дозволили всім політичним акторам «виграти», або принаймні не програти в очах своїх виборців [4, с. 1356].

Найболючішим питанням конфлікту була приналежність Північної Ірландії. Юніоністи наполягали на непорушності Союзу з Великою Британією, націоналісти – на об'єднанні з Ірландією. Угода розв'язує цю дилему через механізм, який Брендан О'Лірі називає «подвійним захистом» [6, с. 1631]. Текст документу, зокрема пункт 6 статті 1, визнає «право за народженням усіх жителів Північної Ірландії ідентифікувати себе вважатися ірландцями, або британцями, або тими й іншими водночас, за їхнім бажанням» [8, с. 6]. Ця конструкція є шедевром конструктивної невизначеності. Вона дала змогу юніоністам стверджувати, що статус регіону як частини Сполученого Королівства закріплений міжнародним договором, тоді як націоналісти отримали юридичне визнання своєї ірландської ідентичності.

Ще одним прикладом стало питання роззброєння. Текст Угоди містить формулювання про те, що сторони будуть «використовувати будь-який вплив, який вони можуть мати», щоб досягти роззброєння воєнізованих формувань впродовж 2 років [8, с. 20]. Це розмите формулювання призвело до відповідної кризи під час його імплементації. Юніоністи, на чолі з Девідом Трімблом, трактували цей пункт як передумову допуску партії Шинн Фейн до уряду («No guns, no government»), тоді як республіканці наполягали, що текст угоди не містить прямих зобов'язань ІРА скласти зброю, а лише декларацію про наміри. Відсутність чітких графіків і механізмів примусу призвела до того, що процес роззброєння затягнувся на 7 років, провокуючи регулярні політичні суперечки та неодноразове призупинення роботи Асамблеї Північної Ірландії Лондоном для порятунку політичного процесу [3, с. 65].

Аналіз мирного врегулювання в Північній Ірландії дає можливість по-новому поглянути на дипломатичні виклики, що стоять перед Україною, однак тут ми потрапляємо в пастку прямого порівняння. Важливою передумовою успіху Белфастської угоди була роль США та особисто сенатора Джорджа Мітчелла як нейтрального посередника («чесного брокера»), який був модератором діалогу. Натомість історія українсько-російських відносин є прикладом спотворення цієї моделі. Мінські угоди часто порівнюють з Угодою Страсної п'ятниці через їх складну структуру, проте у випадку України невизначеність відіграла вирішальну роль [9, с. 270]. Росія, будучи агресором, успішно імітувала роль посередника, висуваючи на передній план свої окупаційні адміністрації – так звані «ДНР» та «ЛНР» – як нібито суб'єктні сторони конфлікту. Термін «особливий статус» давав змогу Росії наполягати на фактичній федералізації України, тоді як Київ трактував це як децентралізацію. Суперечність щодо проведення виборів та відновлення контролю над кордоном створила пастку, яку Кремль використовував для легітимізації своєї присутності на Донбасі [1, с. 43]. Володимир Горбулін у своєму дослідженні підкреслює, що Росія майстерно використовує дипломатичну неоднозначність для розмивання відповідальності та створення «сірих зон» безпеки [1, с. 45].

Більш раннім прецедентом став Будапештський меморандум 1994 р. Використання терміну *assurances* (запевнення) замість *guarantees* (гарантії) створило класичну конструктивну невизначеність, яка надала Заходу документ без зобов'язань військової допомоги, а Україні – тимчасову ілюзію безпеки [7]. Ця лінгвістична пастка спрацювала у 2014 р., коли механізм консультацій виявився безсилим проти прямої агресії ядерної держави.

Головною відмінністю між конфліктом у Північній Ірландії та війною в Україні є природа протистояння. Якщо в Північній Ірландії це був внутрішній конфлікт, де обидві сторони визнавали право одна одної на існування, то Росія веде агресивну війну та заперечує суб'єктність України як суверенної держави. Події після 24 лютого 2022 р. лише підтвердили небезпеку «розмитих формулювань». Переговори в Стамбулі навесні 2022 р., де обговорювалися концепції нейтралітету та міжнародних гарантій, знову зіткнулися із різним тлумаченням понять: Росія намагалася зберегти право вето на застосування гарантій безпеки, що фактично нівелювало б їх суть [5]. Аналогічна ситуація склалася і з «Зерновою угодою», де розмиті формулювання щодо безпеки коридорів сприяли атакуванню портової інфраструктури Одеси Росією менш ніж через добу після підписання, із маніпулюванням щодо трактування «військових цілей» [9]. У конфлікті з екзистенційним ворогом конструктивна невизначеність щодо питань суверенітету чи територіальної цілісності є неприпустимою. Будь-яка нечіткість буде використана агресором як плацдарм для подальшого наступу. Україні потрібна «стратегічна чіткість» [1, с. 47].

Майбутня мирна угода повинна містити чіткі, прив'язані до дат і етапів зобов'язання щодо виведення російських військ. Формулювання на кшталт «сприяти виведенню» або «використовувати вплив», як це було в ірландському кейсі, є категорично неприйнятними для України. Механізми перевірки виконання угоди повинні бути незалежними і мати мандат на примусові дії [8, с. 285]. Гарантії безпеки мають бути оформлені як юридично зобов'язуючі міжнародні договори,

ратифіковані парламентами країн-гарантів, а не як політичні декларації. Окрім того, в умовах масових воєнних злочинів, скоєних армією РФ, «сліпа амністія» за зразком Угоди Страсної п'ятниці є неможливою. Чітке розмежування відповідальності комбатантів та воєнних злочинців є необхідною умовою для майбутнього правосуддя [2, с. 120].

Отже, феномен «конструктивної невизначеності» в Угоді Страсної п'ятниці є унікальним прикладом дипломатичної майстерності, що дав змогу зупинити насильство в конкретних історичних та етно-географічних умовах. Але для України цей досвід є передусім застереженням. Те, що в Белфасті стало мостом до миру, в Києві може стати дорогою до втрати державності. Українська дипломатія повинна прагнути до юридичної точності та безальтернативності державного суверенітету, залишаючи дипломатичну гнучкість лише для тактичних питань. Тільки перехід від «мистецтва розмитих формулювань» до стратегії ясності може забезпечити Україні справедливий і тривалий мир.

Джерела та література

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
2. Шелест Г. The Minsk Process: Societal Perceptions and Narratives. *OSCE Insights 2020*. Baden-Baden: Nomos, 2020. P. 113–128.
3. Anderson N. The «Art of the Fudge»: Merits of Constructive Ambiguity in the Good Friday Agreement. *Attaché Journal of International Affairs*. 2009. P. 57–72.
4. Bell C., Cavanaugh K. «Constructive Ambiguity» or Internal Self-Determination? Self-Determination, Group Rights, and the Northern Ireland Peace Agreement. *Fordham International Law Journal*. 1998. Vol. 22, Is. 4. P. 1345–1371.
5. Dixon P. Negotiating the Good Friday Agreement and Ending the Ukraine War. *Peace Review*. 2023. Vol. 35, Iss. 3. P. 448–459.
6. O'Leary B. The Nature of the Agreement. *Fordham International Law Journal*. 1998. Vol. 22, Iss. 4. URL: <https://scispace.com/pdf/the-nature-of-the-agreement-3c44du82ba.pdf>
7. Soldatenko M. Constructive Ambiguity of the Budapest Memorandum at 28: Making Sense of the Controversial Agreement. *Lawfare*. 2023. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/constructive-ambiguity-of-the-budapest-memorandum-at-28-making-sense-of-the-controversial-agreement>
8. The Belfast Agreement: An Agreement Reached at the Multi-Party Talks on Northern Ireland. *United Kingdom Government*. 1998. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>
9. Wittke C. The Minsk Agreements – more than «scraps of paper»? *East European Politics*. 2019. Vol. 35, № 3. P. 264–290.